

bevat die niet nieuw zijn: een poëtische evocatie van de Stenen van Transsylvanië dateert van 1922, en hoe oud de bijdrage van Denijs Dille over Bartók wel is, kan ik alleen maar raden (ze is in onze voorgaande spelling opgenomen). Is dit bewuste politiek of wijst het op een gebrek aan kopij? Wat moet de tweede aflevering dan worden? Aan de andere kant is het moeilijk aan te nemen dat De Bezige Bij aan zo'n avontuur begint als er niet een zekere kans op overleven bestaat...

Vraagtekens bij de vleet, wat niet kan worden gezegd van de scherpe bijdrage van Istvan Nemeskürty over de Hongaren in Roemenië. *De grootste minderheid van Europa*. Wie nog niet wist welke furie daar heerst kan het hier zonder tierelantijntjes vernemen. Verder valt het grote aantal historische onderwerpen op:

- Hongaarse studenten in Franeker, vanaf 1623.

- Een graaf uit Zevenburgen in het Europa van de Verlichting.

- De belevenissen van een Vlaams reiziger in Pozsony (1662).

- De reis van Jan Ackersdijck door Hongarije anno 1823.

Achterin staan de hedendaagse dingen: iets over toeristische betrekkingen tussen beide gebieden, iets over volksgebruiken, over de weinig talrijke gemeenschappelijke ondernemingen, over de gebeurtenissen van het jaar 1988 die verband houden met het onderwerp van het tijdschrift, en iets over drie Vlaamse schilders die begin 1989 in Boedapest tentoonstelden: Robert Devriendt, Yvan Theys en Godfried Vervisch. Het blad sluit met een Franstalig resumé van de belangrijkste bijdragen.

Het is allemaal net iets te veel samengeharkt en te weinig bewerkt om helemaal te overtuigen. Niettemin: veel succes, *Erasmus*.

Jan Deloof

Zentrum für Niederlande-Studien te Münster

Op basis van het cultureel akkoord tussen Nederland en de Duitse Bondsrepubliek werden plannen gesmeed om in beide landen een instituut op te richten dat zich speciaal met de studie van het partnerland zou gaan bezighouden. In Nederland werd aan de universiteit Nijmegen een stichting in het leven geroepen die de oprichting van een instituut voor Duitslandstudies moest voorbereiden. Het is de bedoeling een leerstoel op te richten die door jonge Duitse gastprofessoren telkens gedurende één jaar wordt bekleed. Afwisselend zullen daarbij de vakken economie, rechten, sociale wetenschappen, geschiedenis en cultuur aan de orde komen. Voor de studenten zal een vierjarige leergang worden verzorgd. Verder is het de bedoeling jaarlijks naar aanleiding van de inaugurale rede van de nieuwe gasthoogleraar een symposium rond het door hem vertegenwoordigde vak te organiseren. Voor het jaar 1989 staan bijvoorbeeld de economische relaties tussen de Nederlandse en Duitse grensregio's op het programma. Ook kleinere internationale gesprekken zijn gepland, bijvoorbeeld over het beeld van Duitsland in de Nederlandse media. De Nijmeegse stichting bereidt verder ook de oprichting van een documentatiecentrum over Duitsland voor.

Onlangs is nu ook in Duitsland het initiatief genomen om een instituut voor Nederlandstudies van de grond te krijgen. De Minister van Cultuur van de deelstaat Noordrijn-Westfalen liet daartoe zijn keuze vallen op de Wilhelms-Universität te Münster, die al zeer lange tijd relaties met Nederland en Vlaanderen onderhoudt en een van de oudste en omvangrijkste Nederlandse docentschappen in de Duitse Bondsrepubliek herbergt. Bovendien is de Münsterse universiteitsbibliotheek sinds jaar en dag belast met de speciale taak literatuur uit en over Nederland en Vlaanderen te

verzamelen. Eerder toevallig is het feit dat er tussen de universiteiten van Münster en Nijmegen eveneens een partnerschapsverdrag bestaat.

Doel van het nieuwe „Zentrum für Niederlande-Studien”, waaraan een hoogleraar en een wetenschappelijke medewerker verbonden zullen zijn, is de coördinatie van alle op Nederland of Vlaanderen gerichte wetenschappelijke activiteiten uit de verschillende vakrichtingen aan de Münsterse universiteit. Geschiedenis, taal, cultuur, economie en kennis van land en volk zullen daarbij de zwaartepunten vormen en op al deze vlakken wordt interdisciplinaire samenwerking nagestreefd. Naar buiten toe zal het instituut zich presenteren door een leergang „Niederlande-Kunde” voor studenten, een Nederlands gast-docentschap, colloquia en culturele manifestaties.

Op een feestelijk colloquium in het aloude bisschoppelijke paleis, dat nu de zetel is van de Münsterse universiteit, hebben op 16 december 1988 in aanwezigheid van de rector en vertegenwoordigers van de Nederlandse ambassade te Bonn en van de Nijmeegse partneruniversiteit een twintigtal Münsterse hoogleraren hun diverse op Nederland en Vlaanderen gerichte activiteiten ontvouwd. De kwaliteit en de gevarieerdheid van dit aanbod, dat de vakgebieden taal, letterkunde, geschiedenis, kunstgeschiedenis, geografie en economie besloeg, wekt nu reeds hoge verwachting met betrekking tot het nieuwe instituut. Verheugend is eveneens het feit dat ook de stad Münster zich niet onbetuigd heeft gelaten.

A. Berteloot

Nederlandse taal en cultuur in Indonesië. Impressies van een buitenstaander

Toen ik op 14 september 1988 om 10 uur 's avonds op de spik-splinternieuwe Soekarno-Hatta luchthaven van Jakarta landde, overviel mij de tropische avond als een te heet stoombad. De

NEDERLANDSE TAAL EN CULTUUR IN HET BUITENLAND

weeig-zoete geur van kreteksigaretten hing alom en zelfs de hevig blazende airco van de „taksi” die mij naar het hotel bracht, kon die niet verdrijven. Wat kwam ik toch doen in dit onmetelijke mij onbekende land? Als officieel uitgenodigd vertegenwoordiger van de Nederlandse cultuur werd van mij verwacht dat ik constructief bij zou dragen aan het vierde Ikatant Pengajar Bahasa congres, het congres van de vereniging van docenten Nederlands in Indonesië. Dit congres, dat zo'n 250 leden telt en onder voorzitterschap staat van mevr. W. Soegijo-Bierlee en van Nederlandse zijde enthousiast gesteund wordt door twee taalattachés van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, zou dit jaar als thema hebben: „leesvaardigheid Nederlands als vreemde taal”. Dit thema vat eigenlijk de nieuwe doelstelling van het onderwijs Nederlands in Indonesië samen.

Nederlands in Indonesië is in de eerste plaats bronnentaal geworden. En dat zal het nog vele jaren blijven. Indonesië heeft een eigen taal, het Bahasa Indonesia, een officieel gepropageerde cultuurtaal die gebaseerd is op het Riau-Maleis en die nog dagelijks via televisielessen aan duizenden Indonesiërs wordt bijgebracht.

Dit Bahasa Indonesia is ook voor miljoenen Indonesiërs nog de tweede taal naast hun daerahtaal, hun streektaal. De massale omschakeling naar een officieel gepropageerde standaardtaal is op zichzelf al een merkwaardig sociolinguïstisch experiment, een ruimere studie waardig. Maar met dit al kan men zich in alle ernst afvragen wat het Nederlands hier nog te betekenen heeft. Officieel niet zo veel natuurlijk. Toen de Japanners in 1942 het land overrompelden, hebben ze meteen alle moeite gedaan om het Nederlands uit te vlakken. Niet alleen werd het gebruik ervan verboden, maar ook alle opschriften, uithangborden etc. werden systematisch verwijderd of overschilderd. Onder de Japanners werd het Indonesisch de enige officiële taal. Met de Indo-

nesische onafhankelijkheid in 1945 was het Nederlands wel niet helemaal verdwenen, maar het was niet langer een gebruikstaal en in 1950 verbood de Indonesische regering het gebruik van het Nederlands als voertaal in het onderwijs. Daarmee was de rol van het Nederlands, officieel althans, uitgespeeld. Officieel, omdat al wie enige tijd in dit land vertoeft, telkens weer geconfronteerd wordt met het belang dat het Nederlands er nog altijd heeft. Ik ben het in geen geval eens met de Nederlandse schrijver Willem Walraven (1887-1943), die in zijn brieven beweert „Nog geen krasje op een rots betekent onze invloed” en de onzorgvuldige constatering van W.S. Naipaul, dat het Nederlands in 1942 na driehonderd jaar van de ene dag op de andere verdween, klopt al evenmin. In de eerste plaats merkt men overal in Indonesië nog het prestige van het Nederlands. Het staat chic om Nederlands te spreken. Niet dat er een echte toekomst is weggelegd voor het Nederlands als eerste vreemde taal. Dat is het overigens al lang niet meer. Tegen de bulldozerinvasie van het Amerikaans is het Nederlands zeker niet opgewassen. Het Amerikaans is de taal van de toekomst, van het nieuwe Indonesië. Het is de turbotaal van de Yuppies, de dure hotels en de business. Maar het Nederlands is de taal van de luxe. Het is de taal van de met tennis en squash verweerde society. Nederlands spreken is een bewijs van een goede opvoeding en een betere komaf. Taalattaché H. Poelman formuleert het zo: „Een jongere die een beetje Nederlands spreekt geniet hier veel meer aanzien dan een die slecht Engels spreekt”. Vandaar wellicht het onverhoopte succes van het nieuwe initiatief van het Erasmus Taalcentrum om in verschillende steden in Indonesië taalcursussen op te zetten. De jongeren die ambitie hebben, komen maar wat graag op deze cursussen af. Nederlands kennen staat hoog in aanzien.

Verder is de kennis van het

Nederlands nog op veel domeinen een noodzaak. Wie enige belangstelling heeft voor het verleden van Indonesië kan niet om het Nederlands heen, net zomin als men in Europa de middeleeuwen kan bestuderen zonder de kennis van het Latijn. De ironie van het lot wil dat de Indonesiërs die in hun fervent nationalisme het Nederlands taboe verklaard hebben, zijn gaan inzien dat hun hele nationale verleden, de kennis van hun cultuur, de eerste beschrijving van hun archeologie, kunst en geschiedenis vastlag in datzelfde Nederlands. Wie zich wil verdiepen in de cultuur en de archeologie van Java komt stevast bij de boeken van N.J. Krom, Th. van Erp of B. Kemper terecht. Wie het architecturale verleden van Indonesië wil verkennen, moet langs de inventaris van de architect T. Ruimschotel. En de kloof die gaapt tussen de Europese rechtspraak en de Kitab Undang-Undang Hukum Perdata, het Indonesische Burgerlijk Wetboek, is alleen met de kennis van het Nederlands te overbruggen. Ook in Indonesië is het besef gegroeid dat de Indonesische cultuur en zelfs het recente verleden het zorgvuldigst bewaard is in het Nederlands. Al in 1969 is er in het kader van het cultureel akkoord Nederland-Indonesië een subfaculteit Nederlands, een *Seksi Belanda* geopend aan de Universitas Indonesia. Het is een subfaculteit die een grote belangstelling geniet. Onder de waardige, bijna aristocratische leiding van Ibu Jessy Augusdin werd ik er samen met prof. Van den Toorn voor een snikhete, volle aula leergierige en praatgrage jonge Indonesiërs geleid.

Naar aanleiding van onze lezingen moest ik terugdenken aan de woorden van professor Jan Romein die in 1952 over zijn colleges in Indonesië schreef: „Als ik nu iets vertel dan heerst er, als ik mijn stem wat laat zakken om het geheel indrukwekkend te maken, de beroemde stilte waarin je een speld kunt horen vallen”. Is de huidige Indonesische generatie

In het aftandse cultureel centrum Karta Pustaka van Yogyakarta, achter een onderkomen bibliotheek, kreeg Van Gogh de warme belangstelling die hij verdient.

wat minder onder de indruk van de Nederlandssprekende witneuzen of is de Indonesische jeugd ook onder invloed gekomen van de democratiseringsgolf? In elk geval was er zowel tijdens de lezing van professor Van den Toorn als tijdens die van mij, behalve het eentonige gezoem van de ventilatoren, een voortdurend commentariërend geroezemoes te horen, dat als een soort gezelligheidsorkest de toespraken begeleidde. Een merkwaardige ervaring. Toch was dat gespin eerder een teken van belangstelling dan van afkeuring, zoals achteraf uit de geïnteresseerde vragen bleek. Volgens de door het Ministerie afgevaardigde Nederlandse docenten aan de Seksi Belanda, is er heel veel belangstelling voor Nederlands. De drie Nederlandse docenten: dr. R. Salverda, drs. C. Snoek en drs. C. Groeneboer, vinden de Indonesiërs juist weetgierig en volgezaam. Indonesische studenten zetten zich niet af tegen de docent, maar vinden het belangrijk dat ze kunnen meedoen, meepraten.

Dat laatste wordt bevestigd wanneer wij op het Erasmushuis in Jakarta de verschillende lezingen en werksessies volgen die er verzorgd worden onder leiding

van de Nederlandse taalattachés H. Poelman en H. Groot. Met vaderlijk-vriendschappelijke toespraakjes en quasi-strengere hand dirigeren deze beide afgezanten van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen de gezellige conferentie van docenten Nederlands, die vanuit het hele land zijn samengekomen om ervaringen uit te wisselen en aan bijscholing te doen op het gebied van de vakdidactiek Nederlands. Mijn mond viel open van verbazing toen ik naar aanleiding van de smeulige lezing van Van den Toorn voortdurend schoolse kreetjes van verwondering, bewondering of afgrijzen hoorde opgaan. Gewend als ik ben aan strakke, droge congressen, heb ik inderhaast de toonzetting van mijn eigen lezingen gewijzigd. En tot mijn verwondering mocht ik hier geëmotioneerd, gevoelig en persoonlijk betrokken vertellen.

Ondertussen is mijn verhaal ver afgeweken van zijn onderwerp: de Nederlandse taal en cultuur in Indonesië. En toch... toch zit ik juist ook bij de kern van de problematiek. Het Nederlands en de cultuur die ermee verbonden is, moeten niet worden opgedrongen in Indonesië. De vertegenwoordigers van de Nederlandse cultuur zouden moeten

DE FRANSE NEDERLANDEN

beseffen dat zij geen missionarissen- of zendelingenwerk hoeven te doen. Wat zouden wij een Nederlandse cultuur gaan opdringen aan een volk dat zelf teruggaat op een rijke cultuur die doordrongen is van een verfijnd religieus gevoel, een superieure levensstijl en een totaal anders geaard artistiek aanvoelen?

Hier mogen wij vooral niets opdringen. Een gevoel van culturele nederigheid overviel mij toen ik geconfronteerd werd met de „stille kracht” en de geheimzinnige betovering van Borodur, de Prambanan en de andere uitingen van die door eeuwen gedragen verfijning.

Toen dacht ik bij mezelf: wij zijn hier geen boodschappers. Wij kunnen hier hoogstens komen met warme belangstelling. Wij mogen hooguit nederig tonen wat wijzelf aan cultureel erfgoed hebben en we kunnen daarbij alleen maar hopen dat een vonk van ons enthousiasme voor onze eigen cultuur zal overslaan. Ik heb die vonk gevoeld toen ik in het krakkemikkige gebouw van het cultureel centrum Kartak Pustaka in Yogya voor een publiek van 150 hoofdzakelijk jongeren een lezing mocht houden over Vincent van Gogh. Die lezing was niet een droog-wetenschappelijke analyse van zijn werk, maar veeleer een persoonlijk relaas van mijn aanvoelen van Van Gogh. En dat sprak aan. De vele jonge kunstenaars uit de kunststad Yogya hebben mijns inziens meer aan een boodschap uit het hart van onze cultuur dan aan een „discours” over de waarde van onze cultuur. De instinctieve, intuïtieve benadering van ons cultureel erfgoed zal meer effect sorteren dan pleidooien en preken. Een volk met een dergelijk bezonken cultureel verleden heeft geen behoefte aan onderwijzers.

Droogstoppel kan hier niets komen doen, hoogstens is er plaats voor de jonge Stern, want die „schwärmt”, zoals u weet.

Ludo Beheydt

DE FRANSE NEDERLANDEN

De Franse Nederlanden: actualiteiten

In *La Voix du Nord*, het grootste regionale dagblad van Noord-Frankrijk en een van de belangrijkste kranten van het land verscheen een reeks van vijf artikelen met als titel: *Le Nord face à l'Europe*. Het was niet het eerste initiatief van de krant om de regionale opinie voor te bereiden op het Europa zonder grenzen na 1992. In juli en augustus van 1988 had *La Voix du Nord* al een tiental katernen gepubliceerd met toeristische informatie voor een uitstapje naar belangrijke Europese steden, zoals Brugge, Gent, Antwerpen, Brussel en Amsterdam. En dit jaar zullen geregeld enquêtes en reportages verschijnen over de verschillende lidstaten van de Europese Gemeenschap.

In bovengenoemde artikelen werden de troeven en de handicaps van de regio duidelijk gemaakt. Het is bekend dat Nord/Pas-de-Calais kan profiteren van zijn „uitzonderlijke” ligging in het hart van Europa en heel wat toekomstperspectieven ziet in de Kanaaltunnel en de TGV (SST). Positief is ook dat de bevolking van de regio vrij jong is. Maar er staat genoeg op de debetzijde om de toekomst met gematigd optimisme tegemoet te zien. Het besef groeit dat de regio een culturele achterstand heeft, vooral omdat de verschillende mogelijkheden voor hoger onderwijs te weinig benut worden. Het werkloosheidscijfer blijft hoog en de emigratie van hoger gediplomeerden blijft groot. Het Noorden raakt ook zijn imago van doffe industriële grijsheid moeilijk kwijt na de ondergang van de zware industrieën en slaagt er maar moeizaam in om de streek toeristisch aantrekkelijk te maken. *La Voix du Nord* verwijt de „Nordistes” ten slotte een groot gebrek aan flexibiliteit en aan openheid voor wat nieuw en buitenlands is. Er zijn dus problemen genoeg.